

C. (Carpentier) i Bast.-Bass. que ho esmenen en *calonnis*; posant-hi *caloniis* l'esmena és més lleu i la forma restituïda, més corrent.

Caluta Solsona (*AlcM*), potser mera confusió de gent ignorant entre *clota* [*c(a)lota*] i *gruta*, cf. *CLOT* (que és *calot* a Prats de Lluçanès, etc.); si bé s'ha citat també un «*cluta tancat*» a la V. de Barravés (*BDC* VI, 35), però essent de Mn. Griera cal desconfiar dels detalls fonètics i semàntics; com a màxim són encreuaments d'aquests dos mots.

Calvari, V. *calb* *Calvià*, V. sobre l'origen, una conjectura a *Cúber Calvicie*, V. *calb* *Calvina*, que *AlcM* recull en un passatge de la *Cròn.* de Pere III deu ser en efecte alteració d'una variant de *javalina*, però no del castellà com diu *AlcM* sinó d'un fr. normand *gaveline*, variant del fr. ant. *javeline*, cèlt. GABĀLOS, norm. *gaveloc* (*DCEC* II, 1019a)

CALZE, 'copa, generalment de metall preuat i d'ús litúrgic', pres, per conducte mig popular, del ll. CALIX, -ICIS, 'copa de beure'; en l'acc. 'embolcall de les flors, ve del gr. *κάλυξ*, -υκος, 'embolcall d'una flor o un fruit, boll de blat, calze o porcella', adaptat a la forma de l'anterior. □ 1.ª doc.: I, fi S. XIII; II, *calis* Lab. 1839, *calze* 1886, Verdagner, *Canigó* IX.

«Ni vendrà --- copes, ni *calis* que sien saudats ab estayn --- en copes ni en *calis* sinó de fin argent», doc. ross. de 1296 (*RLR* v, 94), variant que també apareix en alguns altres textos dels Ss. XIV-XV. *Calze* apareix en Lluïl i algun altre text medieval; també s'hi troba, però, una forma ultracorreigida *câlzer*, deguda al fet que, en aquesta posició final, essent en síl·laba àtona, la llengua comença a viat a perdre o pronunciar amb intermitència la -r almenys en els substantius plurals, des d'on aquest estat fluctuant es comunicava als singulars, fins en la boca i els escrits dels valencians: «pres lo *câlzer* d'argent en què dehia missa cascun dia ---», *La Comtessa Fidel* (*NCl.* XLVIII, 113); «poreu beure lo *câlzer* que yo he a beure de la passió?», St. Vicent F. (*Quaresma*, 106.125, 126, 127, 73.20); «bé lo barranch, / flum e torrent / passà, bevent / *câlzer* e got, / rey sacerdot / Melchisedech», JRoig (*Spill*, 14415); *Tirant*, ed. Ag. I, 16, 330; II, 204; «la ara, los corporals --- la animeta --- lo *câlser*: hic calix, -icis», OPou (*TbPu.*, p. 166). En la cançó dels Segadors és clar que ja és afer només ortogràfic «han cremada una iglesia --- creman albas y casulla, los *câlzers* y las patenas ---» (*Milà, Romllo.*, 81.8).

DERIV.: *Calzet*. De forma sàvia: *calici*. Del dimin. *caliculus*: *calicle*.

CPT.: *Caliciforme*.

CAMA, I, 'extremitat inferior del cos humà, especialment del genoll fins al turmell', provinent del ll. vg. CAMBA, que ha donat també l'oc. *camba*, it. *gamba*, fr. *jambe*; d'origen incert, segurament pre-romà: la presència de formes anàlogues, però un poc diferents per la fonètica (engad. *chamma*) o pel significat, en

dialectes reto-romànics, austro-bavaresos, iugoslaus i albanesos, fa creure que es tracta d'un mot indoeuropeu però no pas grec, itàlic ni cèltic, i l'existència de formes més arcaïques en antics dialectes germànics, cèltics i grecs, amb una estructura com KONĀM/KNĀM-, per 'cama', ens duu a sospitar un *KANĀMĀ sorotàptic, adaptat com a KANBA pel romànic. □ 1.ª doc.: orígens (Jaume I, Desclot, Lluïl); en parlars afins al català i molt veïns pel Nord i l'Oest, ja apareix en el S. XII.

«Senyor, ferit és don Bernat Guillem d'una sageta per la *cama*», Jaume I (*Cròn.*, 220); «pensaren-se de anar per *comes* de cavall», Desclot (*Cròn.*, § 6); «havia un malalt qui havia menjadura en la *cama*», Lluïl (*Blanq.*, 17).

En llengua d'oc *camba* es documenta des del S. XII, i en trobadors catalans o de llenguatge llenguadocià molt afí, en el S. XIII: «e dirai-vos que fort me tira / veilla gazals quan trop s'atira / e paubra soudadeir' aïra, / e donzels qui sas *campas* mirax» en l'*Enueg* del Monjo de Montaudon (Appel, *Chr.*, 44.67); «ben poc far *camba* sai e lai, / car ben l'es pres, a son veïaire' fer bots de joia', *Flamenca*, v. 3989: «los savis --- / non manjon ren en patz / ne jazon *camb'* esteza, / ans an vil vid' empresax» 'dormir amb les comes destesades' (cast. *a pierna suelta*) en el nostre Cerverí (ed. Ug., 53, v. 42, cf. Jeanroy, *ARom.* XXIII, 20).

També en textos de l'orient castellà-aragonès, dels Ss. X-XIII: la ultracorrecció *campas* per *campas* en les glosses de Silos, explicant ll. *femora* («si inter femora fornicans, duis annis peniteant», n.º 139); «calça de buen paño en sus *campas* metió», *P. del Cid* (32, 3086); *cama* = *pierna* en l'aragonès Fz. de Heredia (*RFE* XXII, 77) i en la *Gr. Conq. de Ultr.* (ed. Rivad., 266, ed. Cooper II, 187r.31), i en els refranys aragonesos del S. XIV (*RFE* XIII, 368.33); més tard en cast.-arag. ja només es va usar *pierna*, perquè destorbava massa l'equívoc amb l'homònim *cama* 'llit'. Però el mot quedà com una constant en tots els parlars occitans, en fr. *jambe* i en l'it. *gamba*: en aquests dos com a resultat d'una lleu variant inicial GAMBĀ = CAMBA.

En llatí vulgar apareix primer CAMBA aplicat a les dels cavalls, després a les humanes, ja en alguns textos de la baixa època (*FEW* II, 118b), i amb la variant GAMBĀ ja en mss. llatins del S. IV (Rohlf, *HomD'Alonso* III, 270). En el nostre domini lingüístic ha tingut sempre extensió general, i encara avui s'estén fins als angles i puntes més extrems: fins a Alacant, Menorca, i les dues puntes del Nord: Benasc *cama* («me fa mal la *cama*») i també la dels animals, Ferraz, p. 36); a Formiguera de Capcir (1960), mentre que a la frontera de les Corberes, ja apareix com a *kamba* en el parlar de Vingrau (1960), més llenguadocià que català.

Com a variants de sentit, segurament la més destacada és el pas a designar una branca o tija. En el gascó limítrof, *kama* és la tija de qualsevol hortalissa, cereal, arbust, etc.: des de la Vall d'Arán, i segueix igual per les valls catalanes immediates, p. ex. la tija d'una herba a Boí (la *cama* de les *angretes*, 1972), la *cama* (tija o espiga) del blat a Vall Ferrera (Àreu,